

«Orixe» eta Santa Teresa

Nor bi daukazuz begi aurrean, gizaki ta emaki; jakintsu ta aundi biak. «Orixe» eusko-endako, ta Teresa Gaztela Zarreko. Oresa'n jaioa Orixe eta Avila'koa Teresa. Literatura esparruan, besteak beste —eta emen onez arduratzen gara—, biak eder eta gaillenduak: Orixe euskeraz eta Teresa gaztelera. Eta —nok esango!— biak antzeko.

Esan dagigun asi-asieratik: Itz-urren edo joskeraz kideko doguz biak. Auxe da Azkue eta Orixe'ren ustea. Orixe'k, «Musika ixilla» deritxon idaztiari egiñiko sarreran, bardinketa bat eiotzen dau Leon'go Luis Aitaren eta Gurutzeko Juan Deunaren artean, euron itz-urrena aztertuz ain zuzen. «Gezurra dirudina —idazten dausku—, bai izketa askatuan, bai neurtuan, Luis'ek alde aundia kentzen dio Ibane'ri itz-urrenean. Gezurra dirudila diñot, Gaztela Zaarrekoek itz-urren ohea baitute Berrikoek baiño, eta Ibane —Jon Gurutzekoa— Gaztela Zaarrekoa zan, eta Luis Berrikoa. Norbaitek esan ba'lezait latin antzerago joten duela Luis'ek, areago esanen diot Jesusen Teresa'k, eta ez latin kutsuz; bai, aurki, euskal-kutsez. Gure Azkue aundiak esan oi zuen Santa Teresa, bere itz-urrenez, Arrigorriaga'ko alaba zirudiela noizik beñean» (22 orr.).

Orixe'k sarri ta sakonki irakurri ebazan Teresa'ren ida-

ziak, eta askotan notak artzeko luma ta papera aukeratu
 eukazalarik. Gaztelar idazle batzuen lanak eta bardiñean ipi-
 oi ta alkar jorik, joskerari begira nunbait, au atera ta idatzi
 euskun: «Bi izkelgi artzen dudaz nik Espalñian, itz-urreena
 dagokionez: C ta CN (Gaztela Zaar-Berrietakoa). Bearbada,
 Erroma'ko gudariek itz-urreen berbera ekarri zuten. Zertatik
 bitaratze ori? Teresa'k euneko ogeita amabost aldiz, batzutan
 berrogei ere bai, euskeraz itz-urrena darabil; Luis'ek gei-
 nez, ogeita amar aldiz. Menendez Valdes'ek eta Cervantes'ek
 askoz itz-urreen herriagoa dute. Cervantes'ek eta gure ego-
 notako Perez de Ayala'k berdintsu: euneko amabostetan
 goiena jota. *Don Juan Manuel* irakurri nendun euneko ainbata
 ateratzearren, baiña gaur gaurko itz-urrena du ark ere, nik
 irakurri argitaraldia gaurkoratua ez baldin ba'zegon, beintzat
 Gaztela Zaarreko itz-urrena, batez ere *Refranero Primitivo*'koa
 (ikus Menéndez Valdés, *Diálogos de la Lengua*), euskeratik
 urbillago daukazu, eta M. Valdes'ek diñona, atxoak ardatzean
 ari zirala asmatua baldin ba'da, ezin izan latin ikasi zutelako.
 Ortaz, Bureba'n, orduko Euskalerrian, erderaz itzegin sai ziri-
 lako ote? Euskal itz-urrena latiña baiño latiñago baita» (*Idem*).

Onen experientzi pizkat ba-dot nik. Santa Teresa'ren il-
 zanetiko laugarren eun-urtea aurten ospatuko zala-ta, jazokun
 ori bear aifnako aunditasunez nik be —euskaldunok esan nai
 dot— ospatu nengian, aren libururik bikaiñena euskerara
 biurtzea otu jatan; asi ta amaitu laster baten egin nebala
 aufortzeak ez dau, ez, artobero usaiñik. Itzulpen edo itzultze
 ori errez egin jatan, gaiñera; gogoz dagiguna, izan be, errez
 egiten, eta niri be orixe, igarri barik ipiñi neban gaillurrean
 adarra, etxegille batek lez zabu-zabuka aizetan.

Liburua, ots, «Egoitzak» kaleratu nebanean, ainbat eta
 ainbat zorionka etorri jatazan, angoak eta emengoak, idatzi
 oso ederra burutu nebala esanaz, mamiña ta azala gurtiz,
 ederrak zirala esanaz. Guzurriz ba-ebiltzan ni ez naz erru-
 dun. Gerora, orrela ete dan ikusteko edo, askotan irakurri
 ditut, eta ausnartu, ortan datozen kapituluetakoa gai eta gauza
 barrukoi, sakon eta jakingarriak, eta beti irakurtearen eder
 bikaiñak urmen eta buruko zoro izten nau.

Zuk be, irakurle, ar egizu, gozotasun orren jabe egin zaite-

... ezkerraldera, au idazterakoan noski, daukadan «Egoi-
 tzak» liburutik aldaturiko zatitxo au. 190'garren orrialdean
 eta olako gauzak zirala-ta, askoten joten eban kontseju billa
 gion jakitunengana; onek au esan eroatson eta besteak bes-
 ta. Bein onako batek, ikusi irudi jakon Kristori ixeka egiteko
 ean eutson. Teresa'k ezin olakorik jasan. Eta onela idazten
 dauku, beste batek esan eutsona aintzat arturik: «Oso gaizki
 eruditzen zitzaion jakintsu ari, batzuk, ikuskari aietaz eman
 ni zituzten kontsejuak, olakoren ikustean ixekaz adarrak ipiñi,
 adibidez. Ark esaten zuen, ikusten dugun lekuan ikusten du-
 gula gure Erregearen irudia margoztuta, begiramen aundiz
 artu bear dugula. Eta errazoia du ikusten dudanez. Emen
 bertan ere olaxe gerta oi da-ta; gure artean ere, beste bat
 maite duen pertsona batek ba'leki, ark bere argazkiari olako
 iraiñak egin dizkiola, ez luke ori ontzat artuko. Ez ote da, ba,
 bidezkoago guk beti ta nun-nai begiramen aundiaz geure Erre-
 ge aundiaren gurutzea naiz edozein iduri artu ta erabiltea?»
 (*Egoitzak*, IX Idazpuru, 13).

Ba-dau, bai, Teresa'k itz-urreen, joskera edo sintaxisari
 begira olako antz apartekoa, beste gaztelar idazle batzuk ez
 bezelakoa. Europa'ko izkuntza ezagunetatik gerkerak eta doi-
 tterak —atzizki eta itz-alkartzean atan be— dabe antz eta
 kidetasunik geien; laterak baiño naiko geiago. Santa Teresa,
 orraitioño, ez-jakiña ez bazan be, etzan izkuntza ikasten jar-
 duna. Berezkoa, etxean ikasia, errikoia zan arek erabilten iz-
 kera eta idazkera. Nik be, Orixe'rena gogora ekarriz, onela
 amaitu bear: «Bureba'tik arantz egindakoa bear bada?».

«Orixe»-ren lana

Mistika zale genduan Orixe. Berrogei urtez beintzat mis-
 tika liburu artean zanga egiñik ibillia. Loiola'ko Inaki Deuna-
 ren barne-lanak eta onen ingurukoena ezeze, karmendarre-
 nak be, Santa Teresa eta Gurutzeko Jon deunarenak batez be,
 atiz eta sakon aztertutak eukazan. Oso atsegin jakon Loiola-
 tarraren irakatsia, baiña ez gitxiago karmeldar irakasle aundi
 biona. Orixe-k, gaiñera, Maixu gaillen oneik erakutsiaz jabetu

eta gaiez idatzi bakarrik ez euskun egin; baita berak, iru Santuok egin eben lez, jainkozko dotriña mistiku ori sakon bizeraino be eldu jakun, Santa Teresa'k maiz aitutzen ditun kutu gozoak inoiz sentitzeraino eldu be.

Orixe'k naikoa idatzi eban mistika auziari ekinenez. 1952'garren urterantza Amerikan zear egin euskun joan-etorrian, an Kito'n eta, bere arrebakin egon ondoren, «Kito'n arrebarekin» titulupean lan zabal eta oso bikaina itxi euskun «Euzko-Gogo» aldizkarian, mistika gaietaz ain zuzen. Lan ontan autor-kizun politik dagiz, baita mistika eskoletako askori zartada ederrak emon be, egon-zale ta *Quietistaen* auzia jorrazten koan, esate baterako.

Oliamendi, Golgota, Tabor, Horeb eta Karmelgáindik zear ibilli dogu Orixe bere idurimen azkarrez. «Zergatik Horeb eta Karmel-gain?» itandu eutson arrebeak. Eta Orixe'k onela: «Horeb'en asi bai nintzan Jainkoa zerbait sumatzen, Karmelmendi, barriz, otoitzean aurrera ari nintzala neri gerta-gauzetaz oroipen atsegiñak baititut».

Orixe, izan be, asko sufridua izan zan. Baita pozaldiak artua be. Jesus'en Lagundian egin eban bere eliz-karrera; izatez minbera zan, eta sentikor. Gisa ontako gizakiak asko jasan bearra izaten dabe: Lagunditik ez ete eben bota? Ori da esaten dana. Gerra-aldian giltzape egona dogu, eta mendiz mendiz mugaz bestealdera iges egiña. Naiko Golgota ez al da? Era berean izan zituan atsegiñak eta pozaldiak: «Euskaldunak», bere poema bikaina, argitara emona ikusi ebanean; «Eguneroko Meza-bezperak» amaitu ebanean; Kito'n arrebarekin egon zanean; Dabid'en «Salmuak», «Jainkoaren Billa» eta antzeko lanez euskal literatura panpoxtu ebanean...

Zio askogatik gorriak ikusi zituan Orixe'k, esan doginez, eta neke ta samin artean araztu dan arimea gertuago daukagiz mistika gaietaz itz-egiteko, oiñazeak garbitu oi bait ditu Jainko baitan murgiltzeko diran arimak. Orrela ikusten datur Teresa, miñetan sarri, pozetan gitxi. Dotriña au, beraz, atsegin jako, Teresa'ren irakatsia. Eta auxe azaltzen dausku Orixe'k aitatu ditugun liburu edo idatzi biotan: «Kito'n arrebarekin» eta «Jainkoaren Billa»-n. Emen, urrats aundiz, liburu orreitan

ori euskun zerbait, mistika gaietazkoa, adierazoten salatuko gara. Eta berberaren itzakaz albaitanez.

Teresa-ren 7 Egoitzak

Santa Teresa'k gaztelu bat dakarsku aurrera irudiz. Kristo, Gure Jauna dago gaztelu orren erdi-lekuan. Zazpi egoitza edo egonleku daukazuz erdi-leku ortara eldu arretik; apurka apurka ibilliz zoaz erdirantza, Kristo argi-dirdaika dagon leku-
ra eltzeke. Sei egonleku igaro ta zazpigarrenean or zagoz Kristo'gaz alkaturik. Arimeak orra danean Kristo'ren amasa ta ao-aizea sumatzen ditu, Aren izkutuarekin batera; oso erabarritua ta jainkotua geratzen da.

Egoitza batetik bestera doala, gauza arrigarriak jazoten jakoz arimeari. Laugarren egonlekurarte ez da olako zer aundirik, baiña bai emendik aurrera. «Atsegiñak» esaten dautsen mesedeak guk geurez ezin ekarriak dira, Jainkoagandikoak doguzalako. Orixe'k onela: «Beraz, adimenaren atsegiñ edo gusto bezelako ori sumatzen omen da egonleku ontan (laugarrenean), zentzuetara ere zerbait zabaltzen dala. Esan diteke beste egonlekuetan ere sartzen dala nolabait ere; baiña Teresa'k emen ipintzen du, batez ere, atsegiñ edo gusto ori» (*Jainkoaren Billa*, 93 or.).

Ba-dau gora pizkat atsegiñ ori nundik datorren jakiteak be, egoitza ontara, konturatu ezta be, arima askotxo eltzen diralako. Orixe'k itaun: «Nundik dator? —Jaungoikoa urbil sumatzetik, alboan, ondoan: *junto, cabe*, geroago ikusiko deguez. Orrela esaten digu (Teresa'k) askotan, Bosgarren egonlekuan gertazen omen da Jainkoa begiz ikusten bezelako ori, *miñon* esaten dio, ta zazpigarrenean gertatzen omen da alkar-
tasun oso ta betea» (*Idem*, 94 or.).

Bostgarrenera eltzean, au diño: «Emen, bai, autorerik geienak diotenez, Jainko-ikuste ori gertatzen omen da. Baiña, nun dago bosgarren eta seiagarrenaren arteko muga?». Seigarrenean, barriz, ikustez eta gustatzez gainera, «egonleku ontan —diño— Jainkoaren ikutua sumatzen omen da. Onela Teresa'k, G. Donibane'k eta autorerik geienak... Bi Santu karmel-

darrak «ikutuak» esaten diete, ta San Inazio Loiola'koak «eragiñak» edo dardarakoak, nondik datozen dakigula ez dakigula. Askotan anima zintzoari, bestetara xorturik dagola edo konturatzen ez dala etorri oi zaizkio Santu karmeldarrak diotenez; eta San Inazio'k, «guk artarako biderik eman gabe».

Orixe'k ondoren diñoan au be gogoan artzekoa da. Jainkoaz otoitz beroan diarduenai buruzkoa, «Otoitz bikaiñer iritxen diran kristauak, ba-liteke geienak ikutu ori sumatzea —izatea bai—; ta ba liteke ez sumatzea ere. Gure Aita Kardaberaz'en bizitzan au esaten da: Bi urte egon zala ikutu oietaz konturatu gabe, edo zer diran jakin gabe; baiñan animako gurasoak (autor-entzuleak), Santa Teresa'ren olako leku irakurtzeko agindu zionean, ordun ezagutu omen zun arek ere izan zitula (*Ardores de un Serafin*, 1, 115). Zenbat joan ote dira mundu ontatik bestera, otoitz bikaiñ ori daukate! Konturatu gabe! Ikutu legun auek seguruago dira beste gorputzaren korde-galtze, arri-aldi, zurrinaldi edo gogoraldi oiek baiño. Extasi guzurrezkoak ditezke asko ta asko» (*Jainkoaren Billa*, 95 orr.).

Zazpigarren egoitzara jorik, auzirik garaiena idazle askorentzat, auxe da: Zelan ezagutu ete daikegu berau, beste biengandik bereizteko eran? Eta Orixe'k onan: «Bi santu karmeldarrak, eta aiei jarraituz autorerik geienak, Irutasun Santua adimenaren begi-bezelakoei agertzetik ezagutzen dala diote». Eta autore batzuk aitatu ostean, eta Kempis'en esan au, «naiago det otoitz aundiaren jabe izan, otoitza zer dan esaten jakin baiño», idatzirik onela jarraitzen dau: «Nik oraiñarte arkitu dedan siñalerik seguruena, Santa Teresa'k ematen du bere zazpigarren egonlekuetan: pake aundi bat, naigabeen artean ere. Orobat esaten du Gurutzeko Donibane'k: «naigaberik aundiena etorri ta ere, otoitzean barru-barruko pake ori sumatzen ba'dezu, uste nuke otoitz aundi ortara iritxi zerala» (*Idem*, 96 orr.).

Gaztelu onen egoitzetan zear arimeak dagian ibiltaldi orretan, ezin daikegu errez jakin noiz dagoan onako lekuan eta noiz alakoan. Gurutzeko Joan deunak dirauskunez, ba, emen ez dago «aurrenik, ez urrenik». Jainkoak nai legez jazonen diran gauzak dira eta guk zertarako Ari legeak ipiñi?

Gertakizun oiek —diño Orixe'k— otoitz bikaiñaren inguruan gertatzen diren gertakizunak, baiñan otoitz bikaiña beti au da: Berekin gauzkan Jainkoagana ernai ta biotzez egotea». Fedea argi, maitasuna bero, ta apaltasun aunditan.

Kristo, Jainko-Gizona itxuratzea

Etxe bat jaso naiz kondaira liburu bat osotzea nai doguenean, gaiak pillatzen ditugu lenen. Otoitzera goazanean berer asko bear doguz, lenengotan batez be, otoitzari eskatzen dirauskunez ekiteko. Buruan lenengo tokia emon bear daukagu zerbaiti edo norbaiti; gai bat artu bear da, irudituz ekarri eta buruan irauli. Zelan? Orixe'k: «Egi soil-soil bat baldin ba'da, ez du irudiketari ari izan bearrik. Gertaera, berriz, naiz gertatua, naiz gertatzekoa, nolabait asmatuko»... Gertatua baldin ba'da, asterako, Jesus'en jaiotza, eriotza, piztuera, tokiak ikusi ez ba ditugu ere, saiatzen gera alako irudipen illun, lañotsu bat asmatzen... Asmaketarako ba-dira irudimena yayoa ez dutenak. Batzuentzat, amabi Apostolu ta Jesuskristo maiean asmatzea, geiegi izango da. Beraz, urbidu ditezela Jaunagana, San Joan'en ondo xamarrean jartzen dirala. Teresa'k berak ola aitortzen du: etzuela irudimena batere yayoa gauzak iruditara ekartzeko. Argatik dio, gure Jauna bakarrago zegoen tokietan iruditara ekartzea gustatzen zitzaioala».

Egia esan, gogartaldi gozatsu bat eukiteko, Kristo, bere bizitzan, eriotzan eta biztueran zelan edo alan asmatu bearra daukagu, irudipen biziz ba-liteke ezetz, baiña bai zerbait illun eta laiñotsu. «Bitara egin oi degu gauzak gertarazte ori —diño Orixe'k—; baiña, gertatuak, jazo diran gauzak, aurrera buruz ekarriaz, edo gu orduko gertaera aiktara buruz aldatuz. Ba-da beste bide bat ere, gertaera ez-baiña, gertaera antzekoa ekartzea. Jainko soilla gogoan irauli-gai degunean, ez degu aurrera ekartzen, aurrean bait daukagu; baiñan, ekarriko ba'genu bezela, ez baikaude beti ernai aurrean daukagula».

Era bi oneitaz gaiñera, beste bat aitatzten dau Orixe'k. Ona: «Irugarren gertarazte bat asmatu ditezke, bi oiek alkarri erantsita. Jesuskristo'ren Gizatasuna gogora ekarri nai

degunean, naiz Belen'en, naiz Nazaret'en, naiz Gurutzean, burura ekartzen degun ori irudipen utsa da, ta ez du Jainko-
tasunik bere barruan. Gogora-ekartze ori utsa, ez da otoitza,
baña, ba-dakigu beste aldera, Jainko-Gizonaren bigarren
Persona barruan daukagula lendik, au da, ba-dakigu iru Per-
sonak anima zintzoagan egotez daudela graziaren bidez. Or-
az, bi aurrera-ekartze oiek alkarri erantsi deizkiogun, eta
or daukagu otoitza jatorra. Jainkotasuna, geron barruan go-
neukana ta daukaguna, beñena edo printzipalena, ta Giza-
tasuna, guk buruz ekarria, biak alkarrengandik bakantzen
ez ditugula. Orrela, ermai ta biotzez egon ezkeru, ez al gaudu
otoitzean? Teresa Jesus'enak ori egiten zuela nago» (*Jainko-
ren Billa*, 180 orr.).

Kristoren Gizatasuna iruditu ta aurrean erabilte onek
ba'dau bere garrantzia, oni buruz mistika gaietan jakitur-
diranak ainbat istillu ta buru-auste sortu bait dabe gizaldiak
zear. Jaunaren Gizatasuna aurrean eukiteak, otoitzean, la-
ntza aundia ekarten eutsen Teresa'ri. Gure begiak ezin
izan oi dabe eguzkia aurrez-aurre ikusi, baña «odei axial» ba-
tek lagunduta, askoz be errezago jaku ikuste ori.

Orixe'k au be, otoizlari aundi zan-eta, irudikizun apaidez
azalten dausku. Aurrean daukagu Kristoren Gizatasuna, baña
ikusi barik zelan antz-emon eta iruditu aren gorputza, at-
pegi, buru, esku ta abarrez? Inguruko gizonetatik eredu a-
lariotsuago edo itzaltsuago, zati bakoitza bat-banatzten au
gabe... Alperrik ibilliko gera oien itxura bakoitzen edo bai-
banatzen, ez baitakigu nola diran; baña, naiko izaten degu
irudi laniotsu, illuntsu, erabateko bat, eta otoitzean ez degu
besterik geiago billatu bear, Jesukristo gure Jauna iruditara
nai degunean». Eta Santa Teresa'k bere *Bizitzan*: «Itsu da
goanak lez ikusten neban nik, edo illunetan norbaitegaz ber-
baz dagoanak lez. Sumatzen dau dalako aregaz diarduala, se-
guru daki an daukala, baña ez du ikusten» (2,6).

Arima otoizlariak, otoitzari jardutean, Kristo'ren Gizata-
suna zatika aurrean iruditu nairik ez dauka zetan indar eg-
nik. Orixe'k: «Jesukristo adimenean ikuskakariz agertu omen
zaien anima doatsu oiek ere, ez dute ikusten orrela, be-

zika. Teresa aurretik dala, ikusten duten guziek au diote:
«...edo beste zerbait bakoizka ta garbi ikusi naiean asten
...dira, itzali egiten zaiela guzia». Jainko soil-soilla ikusi nai
...be, bardin jazoten da. Aren bikaintasunak bakoizka
...gura izan ezkeru, len eukan erabateko begiratua
...egiten dau arimeak.

Orixe'k azkenik, onan otsegiten dau: «Jesukristo'ren aur-
...Bekoki zabal eta yabal edo trunkil ua, begi otzan
...ek, ezpain ezti-jario aiek, eskuak, Teresa'k ikusi omen zi-
...eskulañotsu aiek... zeruan ikusiko ditugu, Jainkoak onez.
...tasuna gogoratzean, gogora dezagun batez ere, Beraren
...anima, Jainkoaren urrengo zer-danik bikañena» (*Jainkoaren
Billa*, 177 orr.).

Atsegiñak eta gozotasunak

Otoitzak berez ba-ditu bere matazak, bere nekeak eta po-
aldia. Ebanjelioak gau ta egun otoitzari ekiteko diñoskula
be, beti ez jaku erreza: aoz beti errezatzen jardutea, egi bat
artuz berau gogoz iraultzen ibiltea ez da gauza samurra,
argalak bait gara. Gogartea deritxogunera jo ezkeru, barriz,
nekezago jaku, leku egokia, ordu ona ta gogo beroa bea-
reziko doguz ortarako ta. Karmeldarrok koruan eralgi oi
doguz ordu bi gogarte edo meditaziñoari emonda, goizean
bat eta arrastian bestea. Santa Teresa'ren egunetatik dator-
kigun oitura dogu au, eta ortan gagoz gaur be. Uneroko
otoitz-agindua bete al izateko, fedez, itxaropenez eta maite-
sunez Jainkoaren aurrean ibiltea lakorik ez dago. Orrek in-
dartzan gaitu eta bultz-eragiten Jainkozko artu-emonen eten
barik jarraitzen.

Otoitz-era guztietan, baña gogo-ausnar eta gogoraldietan
—koruan daukaguzanetan naiz ibar soñutsu zear goazalarik—
batez be, benetako poz-atsegiñak izan oi dauskuz otoizlariak,
munduzaleen poz-irrits lurkoiak baño askoz barruko ta irau-
korrangoak izan be. Ni, noizik bein, egiazko olerkari bat lagun,
aizen artzen urten oi naz emengo errekondu zoragarri bate-
tik zear. Dala dalakoa erabilten dogun autua, ederrari buruz-
koa geienbat, nire laguna oin-eragiña ezitu ta iñoiz auzol-

munan ezarririk, geratzen jar erdi-birloratua; biotza urtean
ei jako ainbesteko ederrez. Eta biok apatz jarten gara bedo-
rraren gainean.

Laugarren egoitzean Teresa'k naiko argi adierazten dau
zer diran otoitz-aldiko poz eta atsegiñak. Antzirudi bat jarten
dausku, obeto ulert dagigun. Urarena nunbait. Obeto aitzeko,
diño berak, egin dagigun iturri bi ikusten doguzala, urez be-
teten dira aska bigaz. Aska biok beteten dira uraz, baiña ez
era bardiñean. Ur bata urriñetik dator, eskuz egiñiko erro-
ten askoren bitartez, eta zaratea be atera oi dau: beste
sorburutik dator, sorburuan bertan artua da, eta bat bere
zaratarik atera barik doa. Onetan dago aldea: erretenez da-
torren uraren antzekoak dira, nik usie, otoitz-jardunetik aie-
raten dirala esan dodan pozaldiak, geuk gogapenen bide,
geure jardunez eta izakien laguntzaz, adimena nekatuz, lan-
tuak. Bestea, barriz, Jainkoagandik da, Aren aunditasunak
nai dauanean, geure barnetik jalgitako ura lez, bake, atse-
den eta gozotasun aunditan emona. Poz-atsegiñok, amaitzen
dau Teresa'k, lenengotan ezta be, gero biotz osoa asetzen
dabe: «ur au zabalduaz doa egoitz eta aimen guztietara
gorputzeraiño eldurik».

Atsegin edo gustoak dirala-ta, Teresa'k ez eban beti ita-
katsi bardiña emon. Bere Bizitzan eta laugarren egonlekuan
damoana ez dira bardin-bardiñak. Berbera konturatu zan
eta lenengoa idatzi ebanetik amairu urte joan dirala-ta, esan
euskun: «Ba-leiteke nik ao baten miin bi izatea», au da an
gauza bat eta emen beste bat esatea. Bizitzan diño gusto
orrein iturria, Jainkoa ur-ur sumatzea dala, eta egoitzetan
Jainkoa barren-barrendik sortzen lez sumatzea dala, lurrean
sortu dan iturri batetik lez. Eta Orixe'k: «Etziran, ez, al-
perrik igaro amairu edo amalau urte, Bizitza idatzi zan-
netik Egonlekuetara; ordurako bikaindurik baitzegon, eta
gauza bera, goragotik ikusten zuan. Dakigunez, Teresa'k lau-
garren Egonlekuetan ipintzen du otoitz bikaiñaren asierak
muga». Eta autoreak or dabiltz buru-muiñak kiskali be-
rrean Jainko-ikuste (*contemplatio*) ori otoitz bikaiñarekin
bardintzen dan ala ez, jakin nairik. Orixe Santa Teresa'k
geratzen da, ots, otoitz bikaiña laugarren egoitzetan asien
dalakoan.

Gauza bi ez dagoz emen, baiña arimeak bikainduz eta
obetoz donala, era diferentean ikusia bai. Ona zatitxo bi oneik,
bata Bizitzatik arturik eta bestea *Onbide'tik*. «Jaungoiko
anturdi onek —diño Bizitzan— au nai dau: jakin daijala ari-
meak ain daukala beragandik urre, ez bait dau geiago man-
darian bearrik; Berak itzegin nai dautso, eta ez oiuka; ain
urte bait dauka, nunbait, ezpanak mobidu orduko ulertzen
dautso (14,4). Eta *Onbidean*: «Ain dago pozik iturri ondoan,
dauan barik be, asea aurkitzen da» (31,3).

Arimea, gaztelu barruan, esaterako, aurrerago ta argi
geiago ta biziagoz jabetzen da. Jainkoa leen kanpo lez su-
matzen, gazteluko leen-egoitzetan ebillalarik, baiña orain ba-
rruan lez. «Bi grazi oiek, edo bakarra bi aldetara ikuste ori
—diño Orixe'k—, anima bikañagotzetik zetorren, Teresa'k
ederki asmatzen duna. Bi grazi oiek bat ziran Jainkoaren al-
detik, baiña bixiko edo diferente agertzen ziran, anima bi-
kaindu-ala».

Ona Teresa'k, uraren idurikizunari jarraituz, esaten dau-
kun au be: «Uraska guztiz leen beteten da; Jainko onak jara
egin dau iturbegia eta indartsu dator ura, gorantza jasorik
geure arimearen ontzixka». Ba-dau beste antz-iduri bat be,
oso atsegiña, su-ontziarena. «Su-ontzi ontan —diño—, au da,
Jainkoagan, txinpartaren bat saltatzen ete zan nengoan, ari-
ma joaz, konturatzeko moduan; baiña etzan naikoa arimea
erreteko; eta su ori ain da atsegiña, naigabez geldierazten
daitu, ta ikutzean, ondoren au dau» (*Egoitzak*, 6,5,3).

Ikutuak eta ikuskariak

Jainkoak arimari, osorik berea egin danean, maitale bi
lez alkar-autu gozotan dabilzala batez be, olako gozotasun
beren-berengizkoak, ikutu samurrak eta goi-ikuskari mira-
garrizkoak egin eta emoten, ez da eskulabur. Gainezkaldiak
izan oi ditu arimeak, goi-graziok artuz; batzutan arimeak
berak ortarako bide emonik, otoitzean samur jardunaz edo-ta
gauza egoki ta onak gogoan erabilliaz, eta beste batzutan,
arimea «oso xorturik edo distraiturik bestetara dagola, lotan

dagoala ere bai». Deabruak be egiten ditu aleginak olako batzuk asmatzen, baiña ez dira bardiñak.

Arimeak eta Jainkoak alkarrekin dabezan autu ta ar-emonok, maitale bik dabezanen antzekoak dira, Teresa'k diñotse kunez, alkar-ikuste, bezuza ta esku-erakutsiak trukatzean, eta olakoetan. Gero ezkontzako ezteguak aitatzen dauskuz Bostgarren Egoitzetan. «Sarri entzuna dozue —diñotse bere alabai— Jainkoa arimarekin ezkontzen dala, gogozko ezkontzaz. Lurkoia da alderakizun au, ez da egokia, baiña ez dot obarik aurkitzen; alan be emen ez da Jainkozkoa ez dan gauzarik. Atsegin oneik lurrekoetatik milla legua bidera dagoz; zeru-eztegu oneitan jazoten dana osorik garbitasun aunditan jazoten da, eta zein mee ta legun diran gauza orreik ez dago esaterik be» (*Egoitzak*, 4 idazpurua, 3 zenbakian).

Jainkoaren ikutua, zauria da. Jaunak sarri, otoitzari emondako arimea, izar zoro batek lez, edo trumoi batek, otsik atera gabe, astin-azten dau. Dei bat lez da, uste barik datorkiguna. Lenengotan ikara emoten dau, baiña miñik ez; gero, bai, gero min guztiz gozo bat sumatzen dau arimeak; zauri bat dau barnean, nok zauritu dauan jakin ezta be. Baiña, «alako gauza gozoa dan ezkerro, ez leuke bein be osatu nai miñ ortatik». Gorago aiatatu dogun txiñar ixiotua dogu Jauna, eta Teresa'k uste dau su ontatik txiñar batek salto egin dauala eta arimea ikutu, ikutzean egin dauan urratzeaz arimea min gozotan eta garraxika itxirik.

Olako zaurietatik osatzeko edo, Kristo bera agertzen jako. Zelan? Ikuskariz. Ez dau, egia esan, aragi-begiz ikusten, ezta irudi-begiz, baiña bai adimen-begiz. Eta Teresa'k: «Oni adimenaren ikuskaria esaten dautsoe, nik ez dakit zergaitik». Ikuskari onek egun asko irauten dau, eta laguntasun aundia jako arimeari gogoramena Kristo'gan eukiteko. Begiz, aragi-begiz ikusi ez arren, ba-daki, ziur daki Kristo dana. Egoitzetan barrurago ta ikuskari gitxiago dala dirausku. Adimenak baiño biotzak lan geiago dagi azken egoitzetan, zazpigarrenera eldu ondoren batez be. Biotzak ikusten baiño gurago dau maitatzea.

Otoitzaren bikaintasuna

Otoitza, arazo ederra nunbait. Ortarako naikoa era erakusten dauskuz Santa Teresa'k, bere liburu ugarietan. Arimeak, otoitz zaletuz bat, bere barrura begiratu bear dau, eta sartu, kirikiñoak norbait ikusi edo norbaitek jo ezkerro, egiten dauan lez. Gure gogoa kemen guztiaz bere barruan sartzen da, Jainkoaz artu-emon gozotan egon al izateko. Eta Jaunak berak erakusten dautso zelan otoitzean jardun eta gaiñerako neartasunak, jainkozko bizitzari dagokiozanak ain zuzen.

Eta auxe da asiera, otoitz bikaiñera (kontenplaziñora) elizkerro lenengo mailla. Teresa'k orixegaitik diñotse bere alabai: «Alegindu zaiteze, bakarrik zagozen ezkerro, lagun bat ondoan artzen». Barruratze otoitza deritxo oni. Gero datoz besteak, atsedenezkoa ta abar, Teresa'k bere idaz-lanetan, *Bizitzan*, *Onbidean* eta *Egoitzetan* batez be, maisuki aztertu ta erakusten dauskuzanak.

Idazlanok —baita maisuki— aztertu euskuzan Orixe'k be. Emen ak eta guk aztertu ta ikasietatik, mistika irakatsiai buruz nunbait, pitintxo bat jarri dogu. Geiago ikasi opa dauanak ba-ditu, euskeraz be, liburu ederrak. Teresarenak: *Onbidea*, Bilbao, 1963; eta *Egoitzak*, Lizarra, 1981; eta Orixe'nak: *Kiton Arrebarekin* (Euzko-Gogoa, Guatemala, 1952), eta *Jainkoaren billa*, Bilbao, 1971.

Aita Onaindia

ARGAKARI